

DAR BÖLGE / DARALTI MIŞ BÖLGE

Erol TUNCER / TESAV Vakfı Başkanı

13 Ocak 2018

Dar Bölge Sistemi

Dar Bölge Sisteminde ülke, milletvekili sayısı kadar seçim çevresine ayrılmakta ve böylece her seçim çevresi yalnızca bir milletvekili çıkarmaktadır. Bir seçim çevresinde en çok oyu alan adayın milletvekili seçildiği *Dar Bölge Sistemi*, tek turlu ya da iki turlu olarak uygulanabilmektedir.

Dar Bölge Sisteminin Yararları

Dar Bölge Sistemi; milletvekilleri ile seçmenler arasındaki ilişkinin en güçlü olduğu, seçmenin milletvekillerini yakından tanıdığı, buna karşılık milletvekilleri ile partileri arasında bağların zayıfladığı, dolayısıyla lider sultanın zayıflatıldığı bir sistemdir. Sistemin, bu bakımdan, parti içi demokrasinin gelişmesine olumlu katkıları olacaktır.

Dar Bölge Sisteminin Sakıncaları

- Sistemin uygulamasında karşılaşılabilecek teknik sakınca, nüfus hareketlerinin yoğun olduğu ülkemizde, seçim çevrelerinin belirlenmesindeki zorluklardır. Seçim çevrelerinde sık sık ortaya çıkabilecek değişiklikler, siyasal amaçlı kullanımlara, dolayısıyla ciddi tartışmalara yol açabilecektir.
- Parti disiplini açısından ortaya çıkacak zayıflamanın, Parlamentoda kaygan çoğunluklar ortaya çıkararak istikrarı bozucu yönde etkileri olabileceği de düşünülmelidir. Ayrıca yerel sorunların ülke sorunlarının önüne geçmesi gibi sakıncalara da hazırlıklı olunmalıdır.
- Bu sistemin ülkemizde uygulanması halinde adaylar arasındaki fırsat eşitliğinin daha da bozulacağı açıktır. Tek kişilik seçim çevreleri; etnik ve mezhepsel grupların, tarikatların, geri kalmış yörelerde aşiretlerin ya da belli ailelerin tekelinde kalabilecektir. Bu arada paranın oynayacağı rolün ağırlığını da unutmamak gerekiyor. Bu açıdan bakılınca ülkenin bu günkü koşullarında sistemin, bütünleştirici değil ayrıştırıcı yönde etki yaratabileceğini de hesaba katmak gerekiyor.
- Günümüzde iktidar ve muhalefet partileri arasındaki oy oranı farklılıkları, siyasal dengeleri bozacak kadar büyüktür. Böyle bir ortamda *Dar Bölge* uygulamasının, iktidar partisinin TBMM'deki ağırlığını daha da arttıracığı, dolayısıyla temsilde adalet ilkesinin önemli ölçüde zedeleneceği açıktır. İktidar ve muhalefet milletvekilleri arasındaki sayısal farkın daha da açılmasının, çoğunluk baskısını güçlendireceği ve böylece siyasal istikrarı bozacak yönde etki yapabileceği kaygısını taşıyoruz.

Sistemin uygulanması halinde, 1950-1960 yılları arasında uygulanan ve temsilde adalet boyutunu ileri derecede ihmal ederek Meclisteki sandalye dağılımında büyük adaletsizliklere

yol açan *Liste Usulü Çoğunluk Sisteminde* ortaya çıkan tabloların, belki de daha ağıryla karşılaşmak durumunda kalabileceğiz. Bir kez daha anımsatalım ki, 1954 seçimlerinde Demokrat Parti % 58,4 oy oranıyla Parlamentodaki sandalyelerin % 92,8'ini alırken Cumhuriyet Halk Partisi, % 35,1 oranındaki oyuyla Parlamentoda ancak % 5,7 oranında milletvekili kazanabilmişti. Yeniden benzer tabloları yaşamak istemeyiz.

Seçim sonuçlarında *Temsilde Adalet* boyutunu kaygı verici oranda göz ardı eden *Dar Bölge Sisteminin*, Anayasa'nın 67'nci maddesinde yer alan "*Seçim kanunları, temsilde adalet ve yönetimde istikrar ilkelerini bağdaştıracak biçimde düzenlenir.*" hükmünü ihlâl eder bir mahiyet taşıdığını da unutmamak gerekiyor.

Dar Bölge Sistemini, yararları yanında sakıncalarını da göz önüne alarak tartışmak bizi sağlıklı sonuçlara götürecektir.

Daraltılmış Bölge

Daraltılmış Bölge Sisteminde il seçim çevreleri, birden çok seçim çevresine bölünerek, küçültülmektedir.

Bu sistem 1987 ve 1991 seçimlerinde uygulanmıştır. 23 Mayıs 1987'de çıkarılan 3377 sayılı Kanun'la, çıkaracağı milletvekili sayısı 6'dan fazla olan iller, en fazla 6 milletvekillik seçim çevrelerine bölünmüştür. 3377 sayılı Kanun'a göre ülke çapındaki seçim çevresi sayıları:

- 1987 seçimlerinde 104,
- 1991 seçimlerinde ise 107 olmuştur.

1995 seçimleri öncesinde 4125 sayılı kanunla yapılan değişiklikle:

- Çıkaracağı milletvekili sayısı 18'e kadar olan iller 1 seçim çevresi,
- Çıkaracağı milletvekili sayısı 19'dan 35'e kadar olan iller 2 seçim çevresi,
- Çıkaracağı milletvekili sayısı 36 ve daha fazla olan iller 3 seçim çevresi, sayılmıştır.

4125 sayılı Kanun'a göre:

- Kasım 2015 seçimlerinde İstanbul 3, Ankara 2 ve İzmir 2 çevresinden oluşmuş, ülkedeki seçim çevreleri sayısı 85'e düşmüştür.
- 2019 seçimlerinde ise Bursa ili 2, Ankara ili 3 seçim çevresine ayrılacak ve ülkedeki seçim çevreleri toplamı 87'ye çıkacaktır.

İktidar Partisinin, 5 milletvekilinden fazlasını çıkaracak olan illerin en fazla 5 milletvekillik seçim çevrelerine ayrılmasını düşündüğü bilinmektedir.

Çevre barajlarının alt sınırını % 20'ye çıkararak sistem, büyük partilere yarar sağlamaktadır. Bu sistemin uygulanması halinde birinci sıradaki partinin milletvekili sayısı artacak, diğer partilerin milletvekili sayıları azalacaktır. Bir başka söyleyişle seçim sisteminin temsilde adalet boyutu biraz daha gerileyecek, yönetimde istikrar boyutu daha da öne çıkacaktır.

Böyle bir uygulamada örneğin 97 milletvekili çıkararak İstanbul ilinin 20 seçim çevresine, 36 milletvekiline sahip olan Ankara ilinin ise 8 ayrı seçim çevresine bölünmesi söz konusu olacaktır.

Halen 50 ilin milletvekili sayısı 5'in altındadır. Milletvekili sayıları 6 – 97 arasında değişen diğer 31 ilin 102 seçim çevresine bölünmesi söz konusu olacak ve böylece ülkedeki seçim çevrelerinin toplamı 50+102=152 olacaktır.

İLLERİN MİLLETVEKİLİ SAYILARI

	Yeni Mv. Sayısı (2017)	Eski Mv. Sayısı
Adana	15	14
Adıyaman	5	5
Afyonkarahisar	6	5
Ağrı	5	4
Aksaray	4	3
Amasya	3	3
Ankara	36	32
Antalya	16	14
Ardahan	2	2
Artvin	2	2
Aydın	8	7
Balıkesir	9	8
Bartın	2	2
Batman	5	4
Bayburt	2	2
Bilecik	2	2
Bingöl	3	3
Bitlis	3	3
Bolu	3	3
Burdur	3	3
Bursa	20	18
Çanakkale	4	4
Çankırı	2	2
Çorum	4	4
Denizli	8	7
Diyarbakır	12	11
Düzce	3	3
Edirne	4	3
Elazığ	5	4

TESAV

TOPLUMSAL EKONOMİK SİYASAL ARAŞTIRMALAR VAKFI

Erzincan	2	2
Erzurum	6	6
Eskişehir	6	6
Gaziantep	14	12
Giresun	4	4
Gümüşhane	2	2
Hakkari	3	3
Hatay	11	10
İğdır	2	2
İsparta	4	4
Mersin	13	11
İstanbul	97	88
İzmir	28	26
Karabük	3	2
Karaman	3	2
Kars	3	3
Kastamonu	3	3
Kayseri	10	9
Kırıkkale	3	3
Kırklareli	3	3
Kırşehir	2	2
Kilis	2	2
Kocaeli	13	11
Konya	15	14
Kütahya	5	4
Malatya	6	6
Manisa	10	9
Kahramanmaraş	8	8
Mardin	6	6
Muğla	7	6
Muş	4	3

TESAV

TOPLUMSAL EKONOMİK SİYASAL ARAŞTIRMALAR VAKFI

Nevşehir	3	3
Niğde	3	3
Ordu	6	5
Osmaniye	4	4
Rize	3	3
Sakarya	7	7
Samsun	9	9
Siirt	3	3
Sinop	2	2
Sivas	5	5
Şanlıurfa	14	12
Şırnak	4	4
Tekirdağ	7	6
Tokat	5	5
Trabzon	6	6
Tunceli	2	2
Uşak	3	3
Van	8	8
Yalova	3	2
Yozgat	4	4
Zonguldak	5	5
Toplam	600 Mv.	550 Mv.

İLLERİN 5 MİLLETVEKİLLİK SEÇİM ÇEVRELERİNE AYRILMASI HALİNDE OLUŞACAK SEÇİM ÇEVRELERİ

Tek Seçim Çevreli İller / 50 il / 163 Mv.			
Ardahan	2	Kırıkkale	3
Artvin	2	Kırklareli	3
Bartın	2	Nevşehir	3
Bayburt	2	Niğde	3
Bilecik	2	Rize	3
Çankırı	2	Siirt	3
Erzincan	2	Uşak	3
Gümüşhane	2	Yalova	3
Iğdır	2	Aksaray	4
Kırşehir	2	Çanakkale	4
Kilis	2	Çorum	4
Sinop	2	Edirne	4
Tunceli	2	Giresun	4
Amasya	3	Isparta	4
Bingöl	3	Muş	4
Bitlis	3	Osmaniye	4
Bolu	3	Şırnak	4
Burdur	3	Yozgat	4
Düzce	3	Adıyaman	5
Hakkâri	3	Ağrı	5
Karabük	3	Batman	5
Karaman	3	Elâzığ	5
Kars	3	Kütahya	5
Kastamonu	3	Sivas	5

2 Seçim Çevreli İller / 18 il / 133 Mv.			
Afyonkarahisar	6	Tekirdağ	7
Erzurum	6	Aydın	8
Eskişehir	6	Denizli	8
Malatya	6	Kahramanmaraş	8
Mardin	6	Van	8
Ordu	6	Balıkesir	9
Trabzon	6	Samsun	9
Muğla	7	Kayseri	10
Sakarya	7	Manisa	10
3 Seçim Çevreli İller / 8 il / 107 Mv.			
Hatay	11	Gaziantep	14
Diyarbakır	12	Şanlıurfa	14
Mersin	13	Adana	15
Kocaeli	13	Konya	15
4 Seçim Çevreli / 2 il / 36 Mv.			
Antalya	16	Bursa	20
6 Seçim Çevreli / 1 il / 28 Mv.			
İzmir	28		
8 Seçim Çevreli / 1 il / 36 Mv.			
Ankara	36		
20 Seçim Çevreli / 1 il / 97 Mv.			
İstanbul	97		

Tek Seçim Çevresi	50 x 1 = 50
2 Seçim Çevresi	18 x 2 = 36
3 Seçim Çevresi	8 x 3 = 24
4 Seçim Çevresi	2 x 4 = 8
6 Seçim Çevresi	1 x 6 = 6
8 Seçim Çevresi	1 x 8 = 8
20 Seçim Çevresi	1 x 20 = 20
Toplam Seçim Çevresi / Toplam Mv. Sayısı	152 600

(EK)

**20 Ekim 1991 Milletvekili Genel Seçiminde Siyasî Partilerin ve Bağımsızların
Seçim Çevrelerinde Çıkardıkları Milletvekili Sayıları¹**

	Çıkarılan Mv. Sayısı	Toplam Mv. Sayısı
Adana (1)	6	14
Adana (2)	5	
Adana (3)	3	
Adıyaman	4	4
Afyon	6	6
Ağrı	4	4
Aksaray	3	3
Amasya	3	3
Ankara (1)	6	23
Ankara (2)	6	
Ankara (3)	6	
Ankara (4)	5	
Antalya (1)	6	9
Antalya (2)	3	
Artvin	2	2
Aydın	6	6
Balıkesir (1)	4	7
Balıkesir (2)	3	
Bartın	2	2
Batman	3	3
Bayburt	2	2
Bilecik	2	2
Bingöl	3	3
Bitlis	3	3
Bolu	5	5

¹ 1 Kasım 1991 günlü Resmî Gazete.

TESAV

TOPLUMSAL EKONOMİK SİYASAL ARAŞTIRMALAR VAKFI

Burdur	3	3
Bursa (1)	6	12
Bursa (2)	6	
Çanakkale	4	4
Çankırı	3	3
Çorum	5	5
Denizli	6	6
Diyarbakır (1)	5	8
Diyarbakır (2)	3	
Edirne	4	4
Elâzığ	4	4
Erzincan	3	3
Erzurum (1)	4	7
Erzurum (2)	3	
Eskişehir	5	5
Gaziantep (1)	6	9
Gaziantep (2)	3	
Giresun	4	4
Gümüşhane	2	2
Hakkâri	2	2
Hatay (1)	5	8
Hatay (2)	3	
Isparta	4	4
İçel (1)	6	9
İçel (2)	3	
İstanbul (1)	6	50
İstanbul (2)	6	
İstanbul (3)	6	
İstanbul (4)	6	
İstanbul (5)	6	

TESAV

TOPLUMSAL EKONOMİK SİYASAL ARAŞTIRMALAR VAKFI

İstanbul (6)	6	
İstanbul (7)	6	
İstanbul (8)	5	
İstanbul (9)	3	
İzmir (1)	6	19
İzmir (2)	6	
İzmir (3)	4	
İzmir (4)	3	
K. Maraş (1)	4	7
K. Maraş (2)	3	
Karaman	2	2
Kars	5	5
Kastamonu	4	4
Kayseri (1)	4	7
Kayseri (2)	3	
Kırıkkale	3	3
Kırklareli	3	3
Kırşehir	3	3
Kocaeli (1)	4	7
Kocaeli (2)	3	
Konya (1)	6	13
Konya (2)	4	
Konya (3)	3	
Kütahya	5	5
Malatya	6	6
Manisa (1)	6	9
Manisa (2)	3	
Mardin	5	5
Muğla	5	5
Muş	3	3

TESAV

TOPLUMSAL EKONOMİK SİYASAL ARAŞTIRMALAR VAKFI

Nevşehir	3	3
Niğde	3	3
Ordu	6	6
Rize	3	3
Sakarya	6	6
Samsun (1)	6	9
Samsun (2)	3	
Siirt	3	3
Sinop	3	3
Sivas	6	6
Şanlıurfa (1)	5	8
Şanlıurfa (2)	3	
Şırnak	3	3
Tekirdağ	4	4
Tokat	6	6
Trabzon	6	6
Tunceli	2	2
Uşak	3	3
Van	5	5
Yozgat	5	5
Zonguldak (1)	4	7
Zonguldak (2)	3	
Toplam: 107 Seçim Çevresi	450 Mv.	450 Mv.